

Teologisk Debat Teologisk Debat

Krigen mellem Æser og Vaner

af Grølheim

Desværre hersker der den udbredte misforståelse, både i den almindelige befolkning og i asatromiljøet, at gudeslægten Vanerne skulle have være dyrket først af fredelige bønder, hvorefter de "krigeriske" asadyrkere skulle have invaderet landet. Det er næste gået hen og blevet en moderne myte af "guldaldertypen," dvs. den type myte, der siger, at alting var godt i gamle dage, lige indtil en eller anden identificerbar ondskab kom ind i verden. Det er en følelse, vi alle sammen kender fra vores almindelige liv, når verden ændrer sig og gør os utrygge. Særligt er det mærkbart ved overgangen fra barn til voksen. Hvor man i barndommen tror, man har næsten uendelig tid foran sig, får man med de forpligtelser, kampe og sorger, voksenlivet byder på, et vemod over barndommens tabte land. Det er en type myte, der findes i mange religioner. Uddrivelsen af paradiset i kristendommen er et oplagt eksempel.

Det er bare sådan, at en tilsvarende myte allerede findes i asatroen. Det er netop myten om guldalderen. Den gode fortid, hvor ingen manglede noget og alting var lavet af guld. I den nordiske mytologi bliver denne tilstand imidlertid ikke afbrudt af en krigerisk folkstammes invasion, men ved, at de tre norner kommer ind i verden. Eller med andre ord,

at skæbnen bliver en del af virkeligheden. Selv om det i lighed med de andre myter af samme slags er en forenklet fremstilling, fortæller det noget fundamentalt om verdens tilstand. Nornerne væver menneskets livsbane som lange tråde, og hvor de skærer hinanden er det, menneskers handlinger får en konsekvens for hinanden tråde. Det er det evigt aktuelle spørgsmål om prædeterminisme og den frie vilje, noget, der til stadighed optager filosofierne. Hvor man i den kristne middelalder opfattede alt som styret af gud, kan skæbne i dag f.eks. forstås som den sociale arv. I asatroen ligger skæbnen uden for guders kontrol (ja, selv den kristne gud er underlagt skæbnen, i følge asatroens teologi) Derved ligger det nordiske skæbnebegreb nærmere den nutidige tankegang.

Nu ved jeg godt, at myten om vanedyrkerne som de fredelige og asadyrkerne som de krigeriske, ikke giver sig ud for at være en myte, men postulerer historieskrivning. Ikke desto mindre har den alle mytens karaktertræk.

Forudsætningen for denne tolkning er, at Vanerne skulle være fredelige og Æserne, eller idet mindste asadyrkerne, skulle være krigeriske. Det ligger godt i tråd med det almindelige billede, der har dannet sig om,

at vore forfædre fra Kimbrettogtet og til vikingetiden har været voldelige og krigeriske. Den moderne myte om de fredelige vanedyrkere og de krigeriske asedyrkere bliver så en måde at bortforklare det billede, som noget udefra kommende, der ikke ligger til vores egentlige folkekarakter. Der er to problemer i det. For det første er denne folkekarakter, eller vores selvforståelse som et fredeligt lille land, om man vil, noget der er af nyere dato, først opstået efter nederlaget i 1864, og som nu med bombningen af Serbien og invasionerne af Irak og Afghanistan noget, der igen endegyldigt er lagt i graven. For det andet er forestillingen om vore forfædre og deres guder som særligt krigeriske et postulat, uden hold i virkeligheden.

Civilisationen og barbarerne

Når vores forfædre i dag af store dele af verden opfattes som særligt voldelige, krigeriske og dumme, skyldes det ikke mindst, at det er vore forfædres modstandere, der har fået lov til at skrive historien. Kimbrene havde endnu ikke noget skriftsprog, selv om det muligvis var den kontakt, de skabte til keltiske stammer i alpe-egnene der i sidste ende bragte skriftsproget, i form af runerne, til Skandinavien. Selv om kimbrene kan have skrevet beretninger om dem selv, enten med græske eller rethiske alfabeter, som de havde fået fra de keltere, som de overvandt, har intet af det overlevet til i dag, fordi det i sidste ende var romerne, der vandt og i generation efter generation kunne afskrive de gamle beretninger. De samme gør sig gældende for de fleste andre germanske stammer.

En af de overleverede klassiske skribenter, der har skrevet mest om Germanien, var Tacitus. Han har været benyttet med kyshånd af de fleste historikere, der har villet skrive noget om vore forfædre, netop fordi han har været den eneste, der har skrevet nogenlunde sammenhængende om germanerne. Ofte har disse forskere tillagt Tacitus for meget autoritet og fuldstændigt set bort fra, at han behandler emnet ret overfladisk og formodentlig aldrig selv har været i Germanien. Desuden er det Germanien, han beskriver, et sammensurium af mange forskellige folkeslag, der aldrig har udgjort nogen fælles enhed, end sige sprog eller levevis. (Jeg kan varmt anbefale Allan A. Lunds bog "de Etnologiske Kilder til Nordens tidlige historie" [ISBN: 87 89531 08 6] for de, der vil vide mere om Tacitus og hans forudsætninger.) For denne artikels emne er det vigtigt at notere sig, at det, Tacitus og andre romerske skribenter var mest optaget af, i deres beskri-

velse af germanerne, var emner, der vedrørte deres krigsførelse. Ikke fordi de var mere krigeriske og blodtørstige end andre (fks romerne selv), men fordi det var det emne, der var mest praktisk brugbart i romernes egen omgang med germanerne.

Dertil kommer også, at romerne anså germanerne for at være andenrangs mennesker, på samme måde som de fleste vesterlændinge i dag ikke kan sige sig fri for at betragte folk fra Afghanistan eller den Demokratiske Republik Congo som uuddannede og derfor besiddende de primitive dyrs glubende appetit på voldelig adfærd, hvilket i sig selv er noget pjat, da dyr sjældent udviser voldelig adfærd, udover, hvad der er praktisk for dyrets formål.

Der er heller ikke noget belæg for, at civiliserede eller oplyste mennesker skulle være mindre voldelige end folk, der ikke er intellektuelle eller kommer fra mindre urbaniserede samfund. Det romerske samfund er netop et godt eksempel på, at et civiliseret samfund også samtidigt kan være særdeles voldeligt. Det, der måske snarere karakteriserer et civiliseret samfund er, at volden er monopoliseret, uden at det nødvendigvis gør, at samfundet bliver mindre voldeligt eller volden mindre vilkårlig. Måske snarere tvært i mod.

Der er heller ikke nogen grund til at se voldelig adfærd, brud på menneskerettighederne osv. som noget folk var mere tilbøjelig til at gøre i en uoplyst fortid. Vi har i de seneste år med USAs krig mod terror, set talrige eksempler på, at et moderne civiliseret land udøver vold og tortur fra Masar-i-Sharif over Abu Ghraib til Guantanamo. Den danske sprogofficer Anne-Mette Hommel er også et eksempel på, at intellektuelle sagtens kan udføre "fysisk pres" ved afhøringer af krigsfanger. (Så har jeg vist ikke sagt for meget).

Kristendommen overtog i vid udstrækning den romerske definition på civilisation og barbari. Kristendom blev synonymt med civilisation og "ikke kristendom" eller hedensk religion blev synonymt med barbari. Den kristendom, vi kender i dag, og som blev til ved kirkemødet i Nikæa, hvor Kejser Konstantin ophøjede den til statsreligion i Romerriget, er sammensat med det formål at understøtte den tankegang, der var gældende i det Romerske imperium. Derfor er det heller ikke underligt, at kristendommen videreførte Romerrigets tankegang og kultur efter at det rent fysisk og militært var gået ned.

Kristendommen har i sig selv ikke været mindre voldelig end Romerriget, men da det er kristne, der har skrevet historien, er kristendommens vold altid beskrevet som retfærdigt og de andres (fks. vore vikingeforfædres) som uretfærdig, uforståelig og bestialsk.

Lindisfarne

Det såkaldte "overfald" på klostret på Lindisfarne i 793 er, selv i moderne historiske værker, beskrevet med munkenes ord "fri

os fra de vilde normanner" og har dermed bidraget til den falske opfattelse, at vore forfædre skulle være særligt vilde og bestialiske. Det er de færreste forskere, der har sat sig ned og undersøgt sagen som en politimæssig efterforskning, hvor man vurderer beviserne og søger et motiv og en årsags-sammenhæng. De fleste har bare taget munkenes beretning for gode varer og regnet med, at når vikingerne gjorde sådan noget, var det fordi de netop var "vilde". Det eneste andet motiv, de har kunne komme i tanke om, var simpel berigelse.

Det er kun de færreste historikere, der har tænkt på, at klostret på Lindisfarne ikke var hvilket som helst kloster. Det var hjemsted for Northhumberlands skytshelgen, Saint Cuthbert, og det sted, hvorfra kristningen af Northumberland udgik. På tidspunktet for overfaldet på Lindisfarne havde Northumberland i over hundrede år været centrum for den kristne mission rettet mod Friesland, Nordtyskland og Skandinavien. Den foregik allerede før ærkebispesædet Hamborg-Bremen blev oprettet og har talt munke som Willibrod og Alcuin.

I mange helgenberetninger over de munke, som deltog i denne mission fra Northumberland, kan man læse, hvordan missionær-munkene bevidst ødelagde hedenske gudebilleder, hellige træer og andre hedenske helligdomme, hvorefter den lokale befolkning i forståelig harme slog missionærerne ihjel. Munkene ønskede selv ligefrem at blive martyrer for guds sag, eller med andre ord, var de en slags selvmordsterrorister. Hvis man i dag gik ind i en dansk kirke og med en økse smadrede krucifiks, altertavle og prædikestol, ville man ud over at få politiet på nakken, og en voldsdom på halsen, også blive stemplet som en usympatisk person. I disse helgenlegender, er missionær-munkene imidlertid de gode og retfærdige, hvorimod hedningene bliver beskrevet som de onde. Der er nok ingen tvivl om, at vore forfædre har haft den modsatte opfattelse end disse helgen-legender.

Den person, som har været den direkte årsag til angrebet på Lindisfarne har måske netop været Alcuin. Han tog i 782 arbejde hos Karl den Store som øverste rådgiver i religiøse anliggender. Karl d. Store havde ligget i krig med saxerne siden 770'erne. I 773 havde han ødelagt deres berømte helligdom, Irminsul ved Paderborn. I 777 underlagde han hele Saxen under frankisk overherredømme og i 780 havde han inddelt Saxen i missionsområder og ved lov tvangsdøbt saxerne.

Året efter Alcuins ansættelse beordrer Karl d. Store 4500 saxere (eller størstedelen af den saksiske elite) halshugget, fordi de havde dyrket hedenske guder, efter de var blevet døbt. Som øverste rådgiver i religiøse anliggender er der ingen tvivl om, at Alcuin personligt har været involveret eller i det mindste rådspurgt i en sådan sag. Formodentlig har han som en del af Karl d. Stores hof været tilstede. Det er derfor heller ikke usandsynligt, at han har udført afhøringen af de pågældende

og dermed haft direkte indflydelse på, hvorvidt en saxer skulle have hugget hovedet af eller ej. Det er også muligt, at han har haft del i tvangsdåben i 785 af saxernes anfører Widukind, der i flere omgange var i eksil i Danmark. Widukind var dansk gift og allieret med den danske konge Sigfred.

I 793 gjorde saxerne igen oprør mod Karl d. Store, men på det tidspunkt var Alcuin igen for en kort bemærkning tilbage i Northumbria. Samme år var det, at en vikingeflåde angreb klostret på Lindisfarne og satte vikingetiden i gang.

Det var også Northumbria, med byen York, der blev erobret af vikingehelten Ragnar Lodbrogs sønner, efter at Kong Aella II af Northumbria, ifølge legenden, havde kastet Ragnar i ormegården. Det er interessant, at "den store hedenske hær" anført af Lodbrogs sønnerne, netop vælger Northumberland, arnestedet for den anti-hedenske mission. Historien om kong Aellas drab på Ragnar Lodbrog er, selv om Ragnar efter alt at dømme har været en historisk person, en del af den myte, der retfærdiggør Lodbrogs sønners erobring. Ragnar Lodbrog og Lodbrogs sønnerne bliver af kristne annaler netop beskrevet som fanatiske hedninge, der forfulgte de kristne.

Mange af de første vikingetogter blev udført i forbindelse med krig mellem Danmark og Frankeriget, fks. kong Godfreds plyndring af Dorestad, men også Ragnars belejring af Paris. Det var en måde at føre irregulær krig mod en stærkere modstander. Med en forholdsvis lille styrke kunne man omgå fjendens hovedstyrke, lande i dennes bagland, udføre et overraskelsesangreb og stikke af igen. Lidt på samme måde som guerillastykker opererer i vore dage.

Dette var i begyndelsen en både ideologisk og kulturel krig mellem det kristne og urbaniserede Europa og det hedenske stambaserede Skandinavien og Østeuropa. Det var en krig, vore forfædre i første omgang vandt rent militært, men siden hen tabte ideologisk og kulturelt. Jeg tror ikke, der er nogen tvivl om, at vore forfædre var klar over denne ideologiske og kulturelle kamp. I hvert fald ligger det kulturelle aspekt også til grund for Saxos Krønike, senere i middelalderen. Der er god grund til at tro, at folk som Ragnar Lodbrog og de, der påberåbte sig at være hans sønner, også opfattede sig som kæmpende en religiøs kamp, mod den fremtrængende kristendom. Ordet viking betyder ganske vist sørøver, men et andet ord, der bliver brugt om vikingerne, "askmænd" (eller ascomanner som Adam af Bremen kalder dem) antyder, at der kan være en religiøs henvisning til den nordiske mytologi. Enten i form af det første menneske Ask eller måske selve verdens træet Yggdrasil. Hvis det sidste er tilfældet, er ringen sluttet tilbage til Karl d. Stores ødelæggelse af helligdommen Irminsul, det netop er identificeret med verdenstræet og verdensaksen.

Adam af Bremen selv var ikke i tvivl om, at disse "ascomanner" bevidst var ude på at

modarbejde den kristne mission. Han var dog ikke i stand (eller villig) til at forstå, at det var hans egne munkekollegers opførsel over for hedenske helligdomme, der var årsagen til, at askmændene gik efter kristne klostre, men tilskrev det en medfødt vildskab hos skandinaverne. Et postulat, vi i dag ville sige, bunder i ren racisme. Adam af Bremen stod imidlertid som den anden part i konflikten. På samme måde som israelerne i dag er ude af stand til at se, at det er deres egen tyveri af palæstinenserens land, der er årsagen til modstanden mod dem, og kalder dem terroriser og antisemitter, måtte Adam af Bremen og hans samtidige kristne skribenter sværte sine modstandere til.

Det har imidlertid ikke altid kun været ond vilje, der har givet et skævt billede af vore forfædre som krigeriske. Saxos Danmarks Krønike handler for en stor del om krig og også i de islandske sagaer er vold og overfald en integreret del. Det handler dog om, at det er godt romanstof. Hvis man skulle dømmе amerikaneres krigeriskhed ud fra Hollywoodfilm og TV-serier, ville man få et billede af et ekstremt voldeligt folkefærd. Hverken Saxos Krønike eller de islandske sagaer er øjenvidne beretninger om vore forfædres samfund, men netop litteratur.

En anden ting, der har bidraget til myten om de fredelige vanedyrkere og de krigeriske asedyrkere, er sammenblandingen af mytologisk tid og historisk tid. Det gør det ikke bedre at Snorre Sturlasson, som i middelalderen nedskrev en del af vore kildetekster, selv gør denne sammenblanding. I Ynglinge Saga i Heimskringla gør han det konsekvent, fordi det er en del af hans komposition, i det værket giver sig ud for at være en historiebog. I hans Edda gør han det delvist, hvor han henviser til den i hans samtid gængse opfattelse af hedenske guder som mennesker, der har levet i fortiden.

Alle videnskabelige undersøgelser viser imidlertid, at det, der glemmes først i en mundtlig tradition, er historiske fakta. Det, der bliver tilbage, er det, lytteren og fortælleren har syntes var det væsentlige. Det er som regel det, der siger noget grundlæggende om det, at være menneske her i denne verden. Ikke historiske begivenheder, folk et par generationer efter de fandt sted, ikke har noget personligt forhold til. Mytisk tid er her og nu i det rum, hvor myten bliver fortalt. (Læs i øvrigt "Aser fra Asien" i Valravn februar 2004).

Aser og Vaner.

Men hvad siger så den rigtige myte om krigen mellem Aser og Vaner?

I virkeligheden er den, lige som så mange andre myter i den nordiske mytologi, noget, vi kun har fragmentarisk. Snorre genfortæller den to gange, men på hver sin måde. Det ene sted er i sin Edda og den anden og mere udførlige er i hans bog, Heimskringla, om de norske kongers historie. I Eddan berører

han den overfladisk i forbindelse med andre myter, som da skjaldemjoden bliver til af Kvasers blod. I Heimskringla blandes den sammen med den menneskeliggørelse af guderne, som var den eneste politisk korrekte behandling af Aserne i den kristne middelalder.

Der, hvor vi har den mest direkte reference til myten om krigen mellem Aser og Vaner, og i en hedensk tekst, er Eddadigtet Vølvens Spådom. Der står først og fremmest, at "det var den første Fejde i Verden." Her er altså tale om en oprindelsesmyte til fænomenet "krig," (eller, konflikt om man vil,) og er på den måde en parallelmyte til kristendommens fortælling om Kain og Abel.

Selve myten har vi ikke overleveret i sin helhed. Vers 21 – 24 i Vølvens Spådom er en henvisning, der forudsætter, at tilhørerne har kendt myten. På samme måde henviser de efterfølgende to vers (25 –26) til en anden myte, nemlig den om bygmesteren, der kræver Sol, Måne og Freja for at bygge en uigennemtrængelig vold omkring Asgård, men bliver narret til sidst af Loke, der forvandler sig til en hoppe og lokker bygmesterens hest væk, så tidsplanen ikke kan holde. (Versene ses her på siden i Preben Meulengracht Sørensens oversættelse.)

Hvor Snorre i visse tilfælde genfortæller, i hvert fald dele af myten, som baggrundsviden, så sætter Vølvens Spådom myterne ind i en kosmisk forståelsesramme: Efter verdens tilblivelse råder guldalderens lykke- tilstand. Denne guldalder ophører ved at skæbnen kommer ind i verden, eller, som jeg tidligere var inde på, konsekvensen af menneskets handlinger. Efter guldalderens ophør kommer den første fejde i verden. Her bliver det klart, at myten om krigen mellem Aser og Vaner i sin oprindelse siger noget fundamentalt om konflikters natur. Og i vers 25 –26 får vi at vide, hvad bygmestermyten handler om; nemlig svig og løftebrud. Disse ting (krig, svig og løftebrud) er en følge af, at skæbnen eller (konsekvensen) er kommet ind i verden.

Der findes to versioner af Vølvens Spådom

der afviger fra hinanden, for det meste ved rækkefølgen af versene. Både vers 21 - 24 og vers 25 - 26 fremstår i begge versioner som samlede klumper. Det skyldes, at Vølvens Spådom oprindeligt har været et mundtligt overleveret digt, hvor man har kunnet huske sammenhængende bidder og faste vendinger så som "á gengu Regin öll á Rökstolar.." (Da gik Guderne til rådssæderne) og "Geyr Garmr miøk fyr Gnipahelli.." (Garm gør højt foran Gnipaklippen). Den moderne "autoriserede" version af Vølvens Spådom holder sig, hvad rækkefølgen angår, mest til Codex Regius udgaven. Derfor er versene her nummereret efter den. I den anden version (Hauksbok-udgaven) kommer vers 25 - 26 før vers 21 - 24. Måske betyder det, at den der har nedskrevet Hauksbok har ment, at svig og løftebrud kommer før krig, måske er det bare den rækkefølge, han har kunnet huske tingene.

Snorre mente i hvert fald, at løftebrud er en følge af krigen, for i sin fremstilling i Ynglinga Saga fortæller han beretningen om, hvordan Vanerne følte sig snydt ved gidseludvekslingen. De fik Høner som høvding, men det viste sig, at han ikke magtede opgaven, men overlod beslutninger til Mimer. Vanerne kvitterer for tillidsbruddet ved at halshugge Mimer. Interessant nok foretager Odin ingen repressalier over for Vanerne, men konserverer Mimers hoved og anvender det selv. Det virker som om, der er en ubalance tilstede.

På et overordnet niveau fortæller myten her noget om den praksis, vore forfædre havde ved fredsslutninger, nemlig det at stille gidsler. Dels var det en praktisk foranstaltning, fordi man så havde noget at miste, hvis man genoptog krigen. Dels kan disse gidsler repræsentere en funktionel værdi i sig selv, ved den udveksling af kundskaber der gør sig gældende, sådan som myten her antyder og endelig er der de personlige relationer der opstår, når gidslerne integreres i det nye samfund. På den måde har vore forfædre fået en model til at løse kriser.

Vaner beholder deres magt og bliver et til-

21.

Hun husker Folkekrig, den første i verden, da guderne støttede Gullveig på spyd og brændte hende i Højes hal, tre gange brændte den tre gange fødte, ofte, usjældent, men endnu lever hun.

22.

Heid blev hun kaldt, når hun kom ad gårde, spåkynig volve, viede trolldstave, sejd kunne hun, sejdede med lyst, altid i yndest hos ildesindet kvinde.

23.

Da gik guderne sammen til sæde på tinge, højhellige magter til forhandling om: skulle aserne undgælde for det, eller alle guder få udlignet tabet.

24.

Odin sendte sit spyd over hæren, endnu folkekrig, den første i verden; på asernes borg blev brystværn brudt, vaner kæmpede med kampspå på sletten.

skud til Aserne ved at tilføje funktioner til dem. Freja får den halve Val og balancerer på den måde Odin som krigs- og døds gud. Odin får Sejden – trolldommen eller den magtesløses magt. Her er der præcisionsbomber og guerillataktik til begge parter. Vanerne har også selv en parallel til Mimer i den viseste af Vanernes flok, nemlig Kvasir. I Ynglinge Saga beskrives han som Vane, men i Historien om Skjaldemjøden som Snorre har skrevet i sin Edda, er Kvasir det væsen, der opstår ved fredsslutningen og foreningen af samtlige guders spyt. Kvasir var så vis, at ingen kunne spørge ham om noget, han ikke kunne give svar på og han drog rundt i verden og lærte menneskene kundskaber. To dværge dræbte ham imidlertid og fremstillede skjaldemjøden af hans blod ved at blande det med honning. Snorre nævner også i historien om, hvordan Aserne fange Loke, da han gemte sig i Fránangers Foss, at det var Kvasir, der fortalte aserne, hvad et fiskenet skulle bruges til. Her skal man tænke på, at mytologisk tid ikke er kronologisk. Det vil sige, at man kan ikke gå ud fra, at hændelser der tildrages væsner i en myte ikke nødvendigvis behøver at påvirke deres tilstedeværelse i en anden myte. Man skal hellere se på væsnets overordnede mytologiske karakter. Formodentlig er hverken Skjaldemjøden eller Loke i Fránangers Foss vigtigt for krigen mellem Aser og Vaner. Det er derimod Kvasir, i egenskab af visdom som et fælles produkt af fredsslutningen. Det vil sige, at både Aser og Vaner opnår en fælles indsigt ved fredsslutningen og krigens ophør.

Hvem begyndte?

Det vil her være på sin plads at spørge, hvem er Vanerne og, hvem startede krigen?

Snorre skriver i Ynglinge Saga at Odin drog ud med en stor hær mod Vanerne. I Eddaen skriver han bare, at der var ufred mellem de to gudeslægter. I Vølvens Spådom står der ikke direkte, hvem der begyndte og måske er det i virkeligheden ikke vigtigt. Det første vers om ase-vane krigen er et af de mest uforståelige i digtet. Tilsyneladende støtter guderne? En kvinde ved navn Gullveig på spyd i den højes (dvs Odins) hal. Den gængse tolkning er, at Gullveig fik stukket så mange spyd i sig, at hun ikke kunne falde om. Der står heller ikke direkte, at det er Guderne eller aserne eller vanerne, der handler. Man er oprindelig gået ud fra, at grundledet er underforstået. Der er ingen tvivl om, at spyddene (Geirum) i den oprindelige tekst står i dativ og er altså hensynlet, men Gullveig (Gullveigu) kan stå i enten akkusativ eller nominativ og kan derfor enten være grundled eller genstandsled. Heller ikke ordet 'støttede' kan give noget praj om betydningen. I Codex Regius står ordet i 3. pers flertal og i Hauksbok i 3. pers ental. Måske betyder det, at allerede de, der har nedskrevet de to udgaver, har været i uenige om, hvordan sætningen skal forstås.

Det er ikke en gang sikkert, at Gullveig er en person. Kasusendelsen –o (ofte normaliseret til –u) der indikerer, at der er tale om et egennavn, findes kun i Codex Regius udgaven, og der er det måske en senere tilføjelse. Uanset om det skal opfattes som et egennavn eller ej, er det nærliggende at tolke dets iboende betydning som et begreb. "Gull" betyder guld og "veig" betyder styrke, duelighed, tag eller

25.

Da gik guderne sammen til sæde på tinge, højhellige magter til forhandling om: hvem havde luften med løgn blandet og givet til jættens æt Ods kvinde?

26.

Thor alene slog, tung af vrede, bliver sjældent siddende, når sligt han hører; eder blev brudt, ord og løfter, alle aftaler, som de indbyrdes havde.

stærk drik. Ordet findes ofte som endelse i kvindenavne som fks. Rannveig og Solveig. Gullveig betyder altså guldets styrke. Her begynder vi at kunne ane årsagen til den første krig eller til al krig i verden; Guldets styrke, der enten understøttes af krigen, selv understøtter krigen eller måske begge dele. Guldets magt og krigen bliver på én gang både årsag og virkning, lige som hønen og ægget. At Gullveig bliver brændt og genfødt tre gange, ofte og usjældent, betyder bare, at det er noget der foregår hele tiden. Her er det interessant at se, hvad Snorre skriver om Njord, den ældste af Vanerne. Han er herre over vindens gang og stiller sø og ild. Til ham skal man bede på sørejse og på jagt. Han er så rig og velhavende, at han kan give land og løsøre til de, der beder ham derom. Njords søn Frej, råder også for menneskenes velstand og hans søster Freja har det berømte guldsmykke Brisingamen. Mange har villet se Gullveig som Freja eller måske Njords søster (Nerthus?) men, selv om enkelte træk kan henvise til Freja, er det ikke

oplagt, at Gullveig er frugtbarhedsgudinden i forklædning. Ikke mindst har sejdkvinden eller vølven Heið der optræder i vers 22 af Vølvens Spådom ledt tanken hen på Freja, der lærer Odin sejdkunsten. Derfor har versets afslutning "Altid frydede hun ildesindet kvinde" voldt noget besvær. Hvorfor skulle Freja fryde ilsindede eller onde kvinder? Ordet fryde er det oldnordiske ord "angan" der kommer af ordet anga der betyder duft eller angi der betyder duft eller brod. Det vil dog nok være lidt søgt at oversætte det som "brod mod onde kvinder" da "angan" betyder fryd som i navnet Angantyr = Tyr's fryd.

Navnet Heið (eller Hede) er et ofte forekommende vølvenavn. Saxo nævner en skjoldmø ved navn Hede, der bla grundlægger Hedeby. Hede kan imidlertid også betyde slagmark, som Rolyng Hede, hvor sagnhelten Starkad slog ni bersærker, eller Gnitaheden, hvor Vølsungen Sigurd slog ormen Fafner. Ordet "heið" betyder mange ting, bla. klar skyfri luft eller ubebygget område. Af den sidste betydning er formodentlig kommet betydningen slagmark. Ordet kan også betyde hæder og sammensat med fe (rigdom) i "heiðfe" kan det betyde løn eller guld, som man fks. har fået af en konge. Endelig er det også ordet Heið, der ligger til grund for udtrykket "hedning" selv om vore forfædre næppe har anvendt det om sig selv i førkristen tid.

Hvis Heið er slagmarken, der kommer til menneskenes huse, er det måske meget forståeligt, hvorfor hun fryder onde kvinder. Her skal man måske vende udtrykket om og læse; hun voldte sorg hos gode kvinder. Læg i øvrigt mærke til modsætningen i udtrykket "Heden (det ubebyggede område) kommer til husene...".

At hun udøver sejð behøver ikke at betyde andet, end at hun udøver magt. Udøvelse af sejð eller trolddom er en form for magtandvendelse, anvendt af den magtesløse. Et eksempel er Egil Skallagrimsons nidstang mod Erik Blodøkse og hans dronning, hvor han med en magisk indskrift vender landets vætter i mod kongen. Egil var der i afmagt, men anvendte trolddom til at jage kongen af landet. Og det virkede, for 2 år efter blev Erik Blodøkse afsat.

Herefter sker der det, at Guderne, som så mange gange før, går til deres rådssæder. Det, de skal drøfte er, om det kun er den ene part, der skal undgælde eller om de skal give igen med samme mønt. Her er vi fremme ved den anden side af krigen. Spørgsmålet om det er os, der skal lide tabet eller fjenden. Eksempelvis da missionærerne ødelagde guddebillede i helligdommene måtte vore forfædre spørge sig selv, om det kun var dem, der skulle undgælde eller om missionærerne også skulle have nogen på frakken. Her er altså tale om reaktionen på den uret eller det overgreb, der er sket. Her er ikke så meget tale om en objektiv retfærdighed, som at et tab skulle udlignes. Den fordel som den ene part fik, ved sit første træk, gør, at den anden part fik et tab og dette tab skal dækkes på

den ene eller anden måde.

Odin indleder så krigen ved at kaste sit spyd over fjenden og vier den der ved til sig selv. Her ved indstifter han den skik, der blev tradition ved krigshandlingens begyndelse.

Det går ikke nødvendigvis så godt for Aserne, som de havde regnet med og bjælkehegnet omkring Asgård bliver gennembrudt. De "kampspå" (vigispá) som Vanerne bruger i strid på sletten er lidt vanskelige at forstå. Ordret betyder det "stridsspådom" og måske henviser det til den sejð, der bliver anvendt i vers 22. Det er ikke ukendt, at forskellige former for trolddom har været brugt i kamp. Zulukrigerne anvendte forskellige slags urter og forskellige ritualer i slaget ved Isandwana for ikke at blive ramt af englændernes kugler. Lignende har været praksis i mange andre kulturer verden over, også i vores egen nordiske kultur. Snorre skriver fks om bersærkerne, at de kunne kunsten at døve sværds virkning. Man kan sige, at det ikke er særligt ærefuldt at kæmpe på den måde og derfor er det, at Loke i Lokasenna nævner, at sejð er umandigt.

De fleste moderne mennesker ville måske mene, at trolddom er noget frygteligt overtro, der forringer symbolværdien af denne myte, men det behøver det absolut ikke at gøre. Ved udtrykket "Kampspå" kan man simpelt hen forstå, at Vanerne bruger "feje tricks" som de "ærefulde" Aser ikke kan hamle op med. Lidt på samme måde, som når Hizbolla i Libanon med guerillataktik banker den militært overlegne israelske krigsmaskine.

Her efter må vi forlade Vølvens Spådom, hvis ikke man vil tage vers 25-26 med, der taler om svig, men det mener jeg er en myte for sig. I stedet følger Snorres beretning om, hvordan Aserne og Vanerne blev trætte af at slås og måtte slutte fred og derved opnår den indsigt, at de får meget mere ud af at samarbejde.

Konklusion.

Der er ikke noget belæg for at tage myten om krigen mellem Aser og Vaner som nogen historisk beretning. Vore forfædre var ikke mere krigeriske end andre. Sandelig ikke mere end de kristne selvmords-missionærer, der med vold søgte at omvende dem.

Krigen mellem Aser og Vaner er en oprindelsesmyte til fænomenet krig og fortæller, at krigen styres af to ting nemlig guldets magt og spørgsmålet om, hvem der skal undgælde for den forvoldte skade.

Den fortæller også, hvordan man afslutter krige ved at udveksle gidsler og sørger for at afbalancere magtforholdene, sådan at begge parter kommer ud af striden med fordele og øget indsigt.

